

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

*“Вплив розлучення батьків на
життєдіяльність дитини дошкільного віку”*

Виконала: здобувачка 2 курсу,
групи ПС-22м
Спеціальності 053 «Психологія»
Папсуй А.О.
Керівник: Крупенина Н.А.,
канд. пед. наук, доцент

м. Дніпро

2024

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
Папсуй Аліни Олександрівни
на тему:

«Вплив розлучення батьків на життєдіяльність дитини дошкільного віку»

Кваліфікаційна робота здобувача 2-го курсу, спеціальності 053 «Психологія» (у форматі Магістр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедра інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи) присвячена проблемі теоретичного обґрунтування та емпіричного дослідження впливу розлучення батьків на життєдіяльність дитини дошкільного віку.

Сім'я є первинним і головним інститутом соціалізації дитини дошкільного віку, а отже все негативне, що відбувається в сім'ї гостро переживається дитиною і впливає на її життєдіяльність.

Обґрунтовано, що дошкільний вік є віковим періодом, під час якого дитина починає активно взаємодіяти з навколишнім світом, пізнавати його, «приміряти» на себе ролі дорослих, використовуючи для цього сюжетно-рольову гру. Окрім того, розвивається і збагачується мовлення. Діти починають активно взаємодіяти з дорослими і ровесниками, засвоюють правила і норми поведінки.

З'ясовано, що особистість дитини починає формуватися в дошкільному віці, причому цей процес тісно пов'язаний з розвитком емоційної сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки, що відповідно, детерміноване соціальним оточенням, передусім типовими для цього етапу розвитком взаємин з дорослими. Формування значної частини емоційного досвіду дитини, зокрема динаміки експресивних дій, адекватності емоційного реагування, розвитку емпатії, саморегуляції, а також виразності особистісних особливостей загальної емоційності, тривожності, сензитивності, фрустрованості переважно детермінується умовами її виховання та специфікою взаємодії у сім'ї.

Зазначено, що умови життя, виховання дитини впливають на особливості її особистісного розвитку, на її емоційне самопочуття, самооцінку, відношення до

інших людей, невміння протистояти життєвим труднощам. Окрім того, у розлучених сім'ях порушуються головні умови повноцінного розвитку дитини, що проявляються у захисті, любові, турботі про близьких, доброзичливості.

За результатами емпіричного дослідження виявлено, що існує відмінність у вираженості симптомокомплексів у дітей з розлучених і повних сімей. У дітей з розлучених сімей значно домінує тривожність (31,8%), конфліктність у сім'ї (21,2%), почуття неповноцінності у сім'ї (21,2%). Більшість дітей з розлучених сімей мають високий рівень тривожності (47,7%), тоді як більшість дітей з повних сімей мають середній рівень тривожності (47,3%). Діти з розлучених сімей більш агресивні, ніж діти з повних сімей.

Визначено, що для більшості дітей з розлучених сімей притаманна занижена самооцінка. Для них характерне ставлення до себе як до «поганої», що є важливою ознакою неблагополучного соціального розвитку та насамперед показником несприятливого досвіду соціальних взаємодій (неблагополучні сімейні відносини, негативне ставлення батьків до дитини, несприятливий досвід спілкування дитини в дошкільному закладі). Батьки дітей, у яких занижена самооцінка, зазвичай висувують до них завищені вимоги, використовують тільки негативні оцінки, не враховують їхніх індивідуальних особливостей і можливостей.

Акцентовано, що емоційний, когнітивний та поведінковий компонент у дітей з розлучених сімей має відмінності у порівнянні з дітьми з повних сімей. Це пов'язано з тим, що сім'я є першим і найважливішим інститутом соціалізації, зокрема у дошкільному віці, тому все, що відбувається у сім'ї дуже впливає на дитину.

Практична значущість полягає в тому, що отримані результати можна використати для розробки практичних рекомендацій для батьків і вихователів з подолання негативного впливу розлучення на життєдіяльність дитини дошкільного віку.

Перелік ключових слів: дошкільний вік, розлучення, сім'я, тривожність, симптомокомплекси, агресивність, самооцінка.

SUMMARY

qualification work

Papsuy Alina

on the topic:

«The impact of parental divorce on the preschool child life»

The qualification work of the applicant of the 2nd year, specialty 053 «Psychology» (in Master's format) (Alfred Nobel University, Dnipro, department of innovative technologies in pedagogy, psychology and social work) is devoted to the problem of theoretical substantiation and empirical research of the impact of parental divorce on life activity of a preschool child.

The family is the primary and main institution of socialization of a preschool child, and therefore everything negative that happens in the family is acutely experienced by the child and affects his life.

It is substantiated that preschool age is the age period during which the child begins to actively interact with the surrounding world, get to know it, «try on» the roles of adults, using a story role-playing game for this. In addition, speech develops and is enriched. Children begin to actively interact with adults and peers, learn rules and norms of behavior.

It was found that the child's personality begins to form in preschool age, and this process is closely connected with the development of the emotional sphere, with the formation of interests and motives of behavior, which, accordingly, is determined by the social environment, primarily by the development of relationships with adults typical for this stage. The formation of a significant part of a child's emotional experience, in particular, the dynamics of expressive actions, the adequacy of emotional response, the development of empathy, self-regulation, as well as the expressiveness of personal characteristics of general emotionality, anxiety, sensitivity, and frustration is mainly

determined by the conditions of his upbringing and the specifics of interaction in the family.

It is noted that the living conditions and upbringing of a child affect the peculiarities of his personal development, his emotional well-being, self-esteem, relationship with other people, inability to face life's difficulties. In addition, in divorced families, the main conditions for the full development of a child are violated, which are manifested in protection, love, care for loved ones, benevolence.

According to the results of the empirical study, it was found that there is a difference in the severity of symptom complexes in children from divorced and full families. In children from divorced families anxiety (31.8%), conflict in the family (21.2%), feelings of inferiority in the family (21.2%) dominate significantly. Most children from divorced families have a high level of anxiety (47.7%), while most children from single-parent families have an average level of anxiety (47.3%). Children from divorced families are more aggressive than children from single-parent families.

It was determined that most children from divorced families have low self-esteem. They are characterized by their attitude towards themselves as «bad», which is an important sign of unfavorable social development and, first of all, an indicator of unfavorable experience of social interactions (unfavorable family relations, negative attitude of parents towards the child, unfavorable experience of communication of the child in a preschool institution). Parents of children with low self-esteem usually make excessive demands on them, use only negative evaluations, do not take into account their individual characteristics and capabilities.

It is emphasized that the emotional, cognitive and behavioral components of children from divorced families have differences in comparison with children from single-parent families. This is due to the fact that the family is the first and most important institution of socialization, particularly in preschool age, so everything that happens in the family greatly affects the child.

The practical significance is that the obtained results can be used to develop practical recommendations for parents and educators to overcome the negative impact of divorce on the life of a preschool child.

List of keywords: *preschool age, divorce, family, anxiety, symptom complexes, aggressiveness, self-esteem.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ	7
1.1. Психологічна характеристика дошкільного віку	7
1.2. Особливості емоційно-ціннісної сфери дітей дошкільного віку	12
1.3. Формування особистості дитини дошкільного віку в сім'ях розлучених батьків	17
1.4. Психолого-педагогічні особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку, яка виховується у розлученій сім'ї	24
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	31
2.1. Описання вибірки, психодіагностичного інструментарію та процедури проведення дослідження	31
2.2. Результати дослідження впливу розлучення батьків на життєдіяльність дитини дошкільного віку	40
Висновки до другого розділу	54
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63